

Postmodern Ontology in *Green Tavern* and *Night Journey* by Abu Torab Khosravi Based on Brian McHill's Ontological Theory

Soraya Allahdadi¹, Badrieh Ghavami^{2*}, Jamal Ahmadi³, and Seyed Reza Ebrahimi⁴

1. Ph.D. Candidate of Persian language and literature, Faculty of Humanities, Islamic Azad University of Sanandaj, Sanandaj, Iran. E-mail: soraya.allahdadi2343@iau.ir
2. Corresponding Author, Assistant Professor of Persian language and literature, Faculty of Humanities, Islamic Azad University of Sanandaj, Sanandaj, Iran. E-mail: Badrieh.Ghavami@iau.ac.ir
3. Assistant Professor of Persian language and literature, Faculty of Humanities, Islamic Azad University of Sanandaj, Sanandaj, Iran. E-mail: Jamala@iau.ac.ir
4. Assistant Professor of English Language and Literature, Faculty of Humanities, Islamic Azad University of Sanandaj, Sanandaj, Iran. E-mail: s.r.ebrahimi@iau.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:
Received: 14/08/2023
Received in revised form:
12/10/2023
Accepted: 15/10/2023

Keywords:
Abu Torab Khosravi,
Brian McHale,
Fiction,
Ontology,
Postmodernism.

ABSTRACT

Brian McHale's theory of postmodern ontology has been applied to two short stories by Abu Torab Khosravi from his collection *For McHale*, postmodern ontology is essential because it facilitates the shift in narrative from modernism to postmodernism. This study aims to investigate the presence of postmodern ontology in the selected stories by Abu Torab Khosravi. Based on McHale's theory, postmodern works predominantly explore the ontological and epistemological dimensions of cognitive existence. Postmodernist ontology addresses the creation of multiple parallel worlds, characterized by pervasive ambiguity and uncertainty. The unity and certainty of the world are questioned, leading to uncertainty and pluralism; however, in modernism, the world is understood to be based on unity and certainty. This study aims to investigate the themes of uncertainty and plurality in *Green Tavern* and *Night Journey*, as two short stories by Abu Torab Khosravi. This research was conducted based on the qualitative and descriptive-analytical approach, with data collected through library research and document analysis. Employing content analysis, the findings indicate that postmodernist ontology is the dominant element in the selected works, where multiple parallel worlds are created. These works are considered postmodern because ontology holds a more prominent position than epistemology.

Cite this article: Allahdadi, S., Ghavami, B., Ahmadi, J., Ebrahimi, S.R. (2025). Postmodern Ontology in *Green Tavern* and *Night Journey* by Abu Torab Khosravi Based on Brian McHill's Ontological Theory. *Research in Narrative Literature*, 14 (2), 23-45.

© The Author(s).

DOI: 10.22126/rp.2023.9477.1822

Publisher: Razi University

Extended Abstract

Introduction:

The present study examines Brian McHale's theories in two short stories—*The Green Tavern* and *Night Journey*—from the collection *Haviyeh* by the contemporary author Abu Torab Khosravi. The aims are to familiarize the reader with McHale's ideas and with postmodernist features—especially the ontological dominant (the content-level focus on being and worlds)—to assess the extent of Khosravi's success in deploying this ontological dominance in the two stories, and to reach a deeper understanding of Khosravi's style and the art of his storytelling. The major question of this research addresses the techniques and devices used by Khosravi on the ontological structure of these two short stories?

Methodology:

The research employs a qualitative, descriptive-analytical method. Data were collected through library research and document analysis, and the findings were interpreted using content analysis. For McHale, the most important feature of postmodernism is the "ontological dominant." He identifies the primary distinction between modernism and postmodernism within the philosophical domains of epistemology and ontology. According to him, other characteristics are organized around—and derive their meaning from—this content-focused axis. McHale regards postmodernism as a continuation of modernism, identifying the principal difference between them in the types of questions they pose: modernist questions are epistemological, while postmodernist questions are ontological. Epistemological questions concern knowledge of the self and the surrounding world; by contrast, postmodernism addresses the existence of multiple worlds. Under the ontological paradigm, multiple and parallel worlds coexist within the narrative. In postmodern stories characterized by an ontological dominance, nested and heterogeneous worlds become interwoven, forbidden boundaries blur, being and non-being intermingle, and past and future appear simultaneously.

Results and Discussion:

In the short story *The Green Tavern*, the narrator visits a cemetery, where Mr. Karbaschi—deceased for many years—speaks to him in the guise of a living person. They walk together to the tavern of the world of the dead. A close reading of the story reveals that we are not confronted with a single, unified world but with two distinct realms: the world of the living and the world of the dead. The interpenetration of these worlds transforms a singular world into a plural one. Being and non-being have merged completely that, upon finishing the story, the reader gazes in wonder at these proliferating worlds and asks: In which world do we live? What kind of world is this, where the living so readily cross the boundary between being and non-being, while the dead rise, clothe themselves, and—assuming the appearance of the living—converse with them? In this way, ontological questions are posed to the reader.

The ontological content in "Night Journey" is equally powerful. Although Mr. Danayan's journey lasts only a few days, when he returns home, he is confronted with the future: his wife has aged, and the child they had been expecting has disappeared from possibility. When he

rings the doorbell, his older self opens the door to his younger self. Youth and old age collide. Upon entering the house, the young and old Danayan now coexist simultaneously and in parallel within the same domestic space, without recognizing one another. The young Danayan merely feels a kinship with the older man, even as the latter's presence unsettles him. Thus, past and future interweave. From the moment the young Danayan rings the bell and the old man opens the door until the end of the story, the worlds of past and future—youth and age—unfold side by side. During their brief co-presence in the house, the two exist, in a sense, in tension with each other.

In both stories, forbidden boundaries are thoroughly blurred—albeit in different ways. In *The Green Tavern*, the boundary between being and non-being is erased; in *Night Journey*, it is the boundary between past and future. Because much of both narratives unfolds across multiple parallel worlds, the ontological dimension of each story is foregrounded, and the ontological dominance is very strong in both. The findings indicate that the ontological dimension is the predominant element in Khosravi's work. The two stories analyzed, by applying McHale's theory of the ontological dominant and by creating parallel worlds, generate a plurality of worlds, raise ontological questions, and intensify the stories' ontological focus.

Conclusion:

In these two stories, Khosravi creates parallel worlds that, in *Green Tavern*, juxtapose the realms of the living and the dead, and in *Night Journey*, the realms of the past and the future. This parallelism creates a multiplicity of worlds and highlights ontological questioning. In both narratives, the author skillfully positions the protagonist between two worlds and, at times—as in *Green Tavern*—portrays characters oscillating between them. The narrator of *Green Tavern* begins in a unitary world. Upon seeing a cat from the world of the dead, he enters a plural world. When the cat disappears, he returns to the unitary world. Upon seeing Karbaschi, he once again reenters the plural world. Similarly, in *Night Journey*, Danayan inhabits a single world until the moment he rings the bell; the opening of the door ushers in multiplicity, placing past and future in parallel within the narrative. The young and old Danayan remain simultaneous and parallel until the final lines. Khosravi is among the authors who so thoroughly integrate postmodernist elements into the narrative fabric that separating them from the story seems impossible. The techniques and devices he employs in these two stories all serve to highlight the stories' ontological dimension. Wherever the ontological dimension is foregrounded, the narrative exhibits an ontological dominance. In both *The Green Tavern* and *Night Journey*, Khosravi achieves postmodern indeterminacy by creating parallel worlds. The overall conclusion is that by establishing parallel and interpenetrating worlds—the living and the dead, as well as the past and the future—Khosravi destabilizes the descriptive reality of these two short stories and sharply foregrounds their ontological structure.

وجودشناسی پسامدرن در دو داستان کوتاه میخانه سبز و سفر شبانه اثر ابوتراب خسروی با تکیه بر نظریه برایان مک‌هیل

ثریا الله دادی^۱ | بدریه قوامی^{۲*} | جمال احمدی^۳ | سید رضا ابراهیمی^۴

۱. دانشجوی دکتری، گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده علوم انسانی، واحد سنجند، دانشگاه آزاد اسلامی، سنجند، ایران. رایانامه: soraya.allahdadi2343@iau.ir
۲. نویسنده مسئول، استادیار، گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده علوم انسانی، واحد سنجند، دانشگاه آزاد اسلامی، سنجند، ایران. رایانامه: Badrieh.Ghavami@iau.ac.ir
۳. استادیار، گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده علوم انسانی، واحد سنجند، دانشگاه آزاد اسلامی، سنجند، ایران. رایانامه: Jamala@iau.ac.ir
۴. استادیار، گروه زبان و ادبیات انگلیسی، دانشکده علوم انسانی، واحد سنجند، دانشگاه آزاد اسلامی، سنجند، ایران. رایانامه: s.r.ebrahimi@iau.ac.ir

اطلاعات مقاله چکیده

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۵/۲۳

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۷/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۷/۲۳

واژه‌های کلیدی: ادبیات داستانی، ابوتراب خسروی، برایان مک‌هیل، پسامدرنیسم، محتوای وجودشناسانه.

این جستار با بهره‌گیری از نظریه محتوای وجودشناسانه برایان مک‌هیل، از صاحب‌نظران پسامدرنیسم، به بررسی دو داستان کوتاه از مجموعه داستان «هاویه» اثر ابوتراب خسروی می‌پردازد. محتوای وجودشناسانه یکی از مؤلفه‌هایی است که می‌تواند اثر را از مرز مدرنیسم گذر داده و به پسامدرنیسم برساند. پژوهش حاضر با تکیه بر نظریه مک‌هیل سعی دارد، مؤلفه محتوای وجودشناسانه و میزان موفقیت خسروی در به‌کارگیری این مؤلفه در دو داستان کوتاه «میخانه سبز» و «سفر شبانه» را بررسی نماید. روش پژوهش، کیفی و از نوع توصیفی-تحلیلی است و داده‌ها با استفاده از شیوه کتابخانه‌ای و سندکاوی گردآوری شده و نتایج با استفاده از شیوه تحلیل محتوا، تجزیه و تحلیل شده است. یافته‌های تحقیق بیانگر آن است که محتوای وجودشناسانه عنصر غالب در آثار خسروی است و دو اثر مورد بررسی با بهره‌گیری از نظریه محتوای وجودشناسانه برایان مک‌هیل با خلق دنیاهایی به موازات هم، عامل ایجاد دنیاهای متکثر و مطرح شدن سوالات وجود-شناسانه و برجسته شدن بعد هستی‌شناسانه داستان شده‌اند.

استناد: الله دادی، ثریا؛ قوامی، بدریه؛ احمدی، جمال؛ و ابراهیمی، رضا (۱۴۰۴). وجودشناسی پسامدرن در دو داستان کوتاه میخانه سبز و سفر شبانه اثر ابوتراب خسروی با تکیه بر نظریه برایان مک‌هیل. پژوهشنامه ادبیات داستانی، ۱۴ (۲)، ۲۳-۴۵.

حق مؤلف © نویسنده‌گان.

ناشر: دانشگاه رازی

DOI: 10.22126/rp.2023.9477.1822

۱. پیشگفتار

اگر نثر معاصر در داستان را از مشروطه به بعد، به ویژه تجربه نوآورانۀ محمدعلی جمالزاده در داستان «یکی بود، یکی نبود» بدانیم، جریان داستان‌نویسی ایران تا به امروز تحولات فراوانی را پشت سر گذاشته است و با تأسی از مکاتب غربی و استفاده از شگردهای داستان‌نویسی آنان گونه‌ها و تکنیک‌های نوینی را تجربه کرده است. از داستان‌های رئالیستی^۱ گرفته تا سورئالیسم^۲ و از تکنیک‌هایی هم-چون رئالیسم جادویی و جریان سیال ذهن تا پست مدرنیسم^۳. صاحب‌نظران در مورد زمان پیدایش پست مدرنیسم نظریات متفاوتی دارند، اما آنچه که مسلم است پست مدرنیسم بعد از جنگ جهانی دوم پا بر عرصه وجود نهاد. پست مدرنیسم در آمریکا و کشورهای اروپایی، از معماری آغاز شد و سپس به کلیه عرصه‌ها (فلسفه، ادبیات، هنر و تکنولوژی و ...) راه یافت.

ادبیات پسامدرن در اوایل دههٔ شصت در آمریکا ظهور کرد. لری مک کافری^۴ (۱۳۸۱: ۲۷)، بیداری ادبیات پسامدرن را سال‌های ۱۹۶۰ تا ۱۹۷۵ می‌داند. وی «بکت، بورخس و ناباکوف»^۵ را سه مؤلفی می‌داند، که در این دوره مستقیم‌ترین تأثیرگذاری را بر نوشتار پسامدرن داشتند (همان: ۲۳). بدین‌سان ادبیات داستانی پسامدرن در دههٔ پرآشوب شصت ظهور کرد و منعکس‌کنندهٔ تمام آن آشوب‌ها، نابهنجاری‌ها و ناامنی‌های آن دوره بود و این آشفتگی‌ها جزوی از عناصر تشکیل‌دهندهٔ وجودی آن گشت. ادبیات پسامدرن انعکاس و اعتراض به نابسامانی‌های عصر پسامدرنیته است.

میرعابدینی علت پیدایش این گرایش (پست مدرنیسم) در ادبیات داستانی ایران را چنین توضیح می‌دهد: «تغییرات اساسی در ساختار جامعه و فروریزی ارزش‌های سیاسی - آرمانی گذشته است که نویسندگان را بیش از پیش از ادبیات مرامی دور کرد و پژوهش در فرم و زبان را در دستور کار آنان قرار داد، تا جایی که قطعیت‌اندیشی‌ها را شکاکیت و جستجویی برای کشف بگیرد و نویسنده بتواند از طریق تجربه کردن فرم و زبان به شناخت تازه‌ای از واقعیت برسد» (میرعابدینی ۱۳۸۴: ۱۴۵۳).

تسلیمی (۱۳۸۳: ۲۱۸-۳۰۵) اسامی بعضی از نویسندگان را هم در بخش نویسندگان مدرنیست و هم در بخش نویسندگان پسامدرنیست ذکر کرده است. ابوتراب خسروی از جملهٔ این نویسندگان است که

1. Realistic stories

2. surrealism

3. Postmodernism

4. Philosophy, literature, art and technology

5. Larry McCaffery

6. Beckett, Borges and Nabokov

او را به جهت داستان‌های کوتاهش در فهرست نویسندگان پست مدرن و به جهت رمان‌هایی هم چون *اسفار کاتبان* در فهرست نویسندگان مدرنیست ذکر کرده است.

مجموعه داستان *هاویه* دارای چهارده داستان کوتاه است و دو داستان کوتاه *میخانه سبز* و *سفر شبانه* از داستان‌های این مجموعه است. پژوهش حاضر به بررسی نظریات برایان مک هیل در دو داستان کوتاه *میخانه سبز* و *سفر شبانه* از مجموعه داستان *هاویه* اثر نویسنده معاصر ابوتراب خسروی می‌پردازد. آشنایی با نظریات برایان مک هیل، آشنایی با مؤلفه‌های پسامدرنیستی به ویژه مؤلفه محتوای وجودشناسانه، بررسی میزان موفقیت خسروی در به کارگیری مؤلفه محتوای وجودشناسانه در این دو داستان کوتاه و درک بهتر سبک ابوتراب خسروی و دریافت بهتر هنر داستان‌نویسی او از اهداف پژوهش حاضر محسوب می‌شود.

۱-۱. پیشینه پژوهش

مقالات و آثار متعددی در ادبیات پست مدرن نوشته شده و هم‌چنین در آثار خسروی نیز، پژوهش‌های بسیاری انجام گرفته است که به جهت جلوگیری از اطاله کلام، در این جا، فقط به تعدادی از این پژوهش‌ها اشاره می‌شود:

احمد رضایی جمکرانی و علی چراغی (۱۴۰۱) در مقاله‌ای با عنوان: «کلام‌محوری و تعویق معنا، عنصر غالب آثار ابوتراب خسروی». به بررسی مؤلفه هویت مکتوب که از ویژگی‌های ادبیات داستانی پسامدرن است، در آثار ابوتراب خسروی پرداخته اند. نتایج تحقیق آن‌ها نشان می‌دهد، در کنار دیگر مؤلفه‌های پسامدرنیسم مانند فراداستان، متن سوژه‌شدگی، بازآفرینی‌های متعدد یک رویداد و اعراض از کلام‌محوری، «هویت مکتوب» عنصری غالب در آثار خسروی است.

مهین کریمی، تیمور مالمیر و پارسا یعقوبی (۱۳۹۶) در تحقیقی با عنوان «بررسی ساختار زمان در داستان‌های کوتاه ابوتراب خسروی (باتکیه بر کتاب *ویران*، *دیوان سومنات*، *هاویه*)» جایگاه و تأثیر زمان در شکل‌گیری ساختار روایت‌ها در داستان‌های کوتاه ابوتراب خسروی را بررسی نموده‌اند و نتایج پژوهش آن‌ها نشان می‌دهد که عناصر داستانی مانند شخصیت‌ها، رویدادها، کنش‌ها از مفهوم پسامدرنی «زمان» مانند زمان تقویم، اساطیری، ازلی و ابدی، برای رسیدن به نوعی «بی‌زمانی» و سرگشتگی زمانی استفاده کرده است.

مالمیر و اسدی جوزانی (۱۳۸۹) در مقاله‌ای با عنوان «ساختارشناسی مجموعه داستان *دیوان سومنات*» ساختار داستان‌های کوتاه در مجموعه داستان *دیوان سومنات* را بررسی کرده‌اند و به این نتیجه می‌رسند که تبیین و گسترش ژرف ساخت در داستان‌های *دیوان سومنات* با عناصر زبانی و تعبیری حاوی مبارزه با زمان، در طرح‌های بافتن و رشته کردن، نوشتن و پاک کردن، جستجوی هویتی و بی‌هویتی، سفر ذهنی، خواب یا مرگ برای تبدیل زمان تاریخی به زمان قدسی، تسلیب و ترمیم، صورت گرفته است» (۱۳۸۹: ۱۴۵).

مالمیر و جوزانی (۱۳۸۷: ۵۵-۸۵)، در مقاله دیگری با عنوان «ژرف ساخت اسطوره‌های رمان رود *راوی*» به بررسی ژرف ساخت اسطوره‌ای رمان *رود راوی* پرداخته‌اند. نتایج مرتبط با تحقیق حاضر نشان می‌دهد که خسروی اهمیتی ویژه برای کلمه و کتابت قائل است و سبک پسامدرنی که به کمک کلمه ایجاد می‌کند سبب شده این رمان، ساختار روایتی پیچیده بیابد. آن‌ها برای دریافت اسباب این پیچیدگی و فهم و تحلیل متن، از روش پساساختاری رولان بارت استفاده کرده‌اند. نتایج تحقیق آن‌ها مشخص ساخت که مولفه پسامدرنیستی براندازی یا بی‌اعتبار کردن زمان در ژرف ساخت داستان نهفته است و بازنمون آن را می‌توان در موضوعات و حوادثی چون تسعیر، تسلیب و ترمیم، و حلول و تکرار شخصیت‌ها و بازآفرینش در قالب کلمه و مکتوب یافت. عناصر تبیین اندیشه مقابله با زمان ترتیب پی‌رفت‌ها، ناهماهنگی زمان روایت با داستان و زمان‌پرسی است که موضوع تحقیق حاضر نیز می‌باشد. تدینی (۱۳۸۸: ۴۶۰-۴۸۱) در کتاب *پسامدرنیسم در ادبیات داستانی ایران* به بررسی مؤلفه‌های پسامدرنیسم در دو داستان کوتاه *پلکان* و *حضور* از مجموعه داستان *دیوان سومنات* پرداخته است. در بررسی داستان کوتاه *حضور* او به این نتایج اشاره می‌کند که این داستان برخلاف *داستان پلکان*، از حضور بسیاری از مؤلفه‌های پسامدرنیسم خالی است و اهمیت خالی بودن از مؤلفه‌های صوری پسامدرنیسم مباحث شده آن را داستان موفق پسامدرنیستی دانست و دلیل آن را باید در عنصر غالب محتوایی، یعنی داشتن محتوای وجودشناسانه جستجو کرد» (۱۳۸۸: ۴۸۱).

نجات زاده عیدگاهی و قوام (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان «واکاوی توصیفات عرفانی در آثار *آواز پر جبرئیل* و *رود راوی* از ابوتراب خسروی» به بررسی بن‌مایه‌های عرفانی در این دو اثر خسروی و بازخورد آن برشگردهای توصیفی او پرداخته‌اند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که ابوتراب خسروی نگاه

تازه و متفاوتی به عرفان دارد که خواننده را با دیدگاهی نو و رشته‌های از توصیف‌های بکر و نو در مورد عرفان آشنا می‌سازد که از مؤلفه‌های ادبیات پسامدرنیسم است.

نجات زاده و قوام (۱۳۹۹) در مقاله‌ای با عنوان «وصف مدرنیستی در آثار ابوتراب خسروی» به تحلیل مؤلفه‌های مدرنیستی در آثار ابوتراب خسروی می‌پردازند. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که آثار خسروی دارای شگردهای توصیفی جدید و طرح‌های بدیع از ساختارهای توصیفی است که می‌تواند در زمره توصیفات مدرنیستی قرار گیرد.

خسروی و قاسم‌زاده (۱۳۹۸) در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل کیفیت بازنمایی چندآوایی در رمان پسامدرنیستی *ملکان عذاب*» به بررسی چندآوایی در رمان *ملکان عذاب* اثر ابوتراب خسروی می‌پردازند و از نتایج پژوهش آن است که مشخصه اصلی این رمان، طرح چندآوایی است که توسط عناصری چون تکنیک روایی و مؤلفه‌های پسامدرنیستی، (بینامتنیت^۱ و فراداستان و...) ایجاد شده است. رساله‌های متعددی نیز در این زمینه نگاشته شده است؛ از جمله فولادین (۱۳۹۳) در رساله خود با عنوان «تحلیل روایی داستان‌های کوتاه ابوتراب خسروی براساس الگوی سیمپسون (۱۹۹۳) و (۲۰۰۴) اشاره کرد که دیدگاه زمانی، مکانی، روان‌شناختی^۲ و ایدئولوژیک راوی را در روایت داستان تحلیل می‌کند. کریمی (۱۳۹۰) مجموعه داستان *کتاب ویران* را در پایان‌نامه خود با عنوان «ساختارشناسی کتاب *ویران* از ابوتراب خسروی» براساس روش ساختارگرایی بررسی کرده و ساختار روایت را به سه دسته ساده، متوسط و دشوار تقسیم می‌کند و براندازی زمان در ژرف ساخت داستان‌های این مجموعه داستان را مؤلفه‌ای پسامدرنیستی می‌داند. خسروی فخرود (۱۳۹۵) در پایان‌نامه خود با عنوان «شخصیت و شخصیت‌پردازی در رمان‌های ابوتراب خسروی» شخصیت‌های رمان‌های سه اثر خسروی از نظر ایستایی و پویایی و یا اصلی و فرعی بودن، به همراه روش‌های شخصیت‌پردازی، بررسی و مقایسه می‌کند.

کتاب‌هایی نیز در این زمینه نوشته شده است که می‌توان به اثر میرعابدینی (۱۳۸۳: ۱۰۶۷-۱۰۶۸ و ۱۴۷۲-۱۴۷۴) در کتاب *صد سال داستان‌نویسی در ایران* اشاره کرد که به بررسی اجمالی آثاری از دو مجموعه داستان کوتاه خسروی می‌پردازد. تسلیمی (۱۳۸۳) در کتاب *گزاره‌هایی در ادبیات معاصر ایران (داستان پشامدرن، مدرن، پسامدرن)* به بررسی چند داستان کوتاه و رمان *اسفار کاتبان* ابوتراب

1. intertextuality

2. psychological

خسروی از جنبه مدرن یا پست مدرن پرداخته است. حسینی (۱۳۸۳: ۱۵-۲۴) در کتاب *کاشیگری کاخ کاتبان: نقدی بر اسفار کاتبان* به حلول شخصیت‌ها و براندازی زمان در *اسفار کاتبان* و تجسد کلام در آثار خسروی پرداخته است.

پژوهش‌هایی هم در بررسی داستان‌های پست مدرنیستی براساس نظریه مک هیل، انجام شده است، به چند مورد از آن، اشاره می‌شود.

پور مرادی و صادقی شهپر (۱۳۹۷) در مقاله‌ای با عنوان «وجودشناسی پسامدرن در رمان پیکر فرهاد بر اساس نظریه مک هیل به بررسی وجودشناسی پسامدرن براساس نظریه مک هیل، در رمان پیکر فرهاد، پرداخته‌اند. نتایج تحقیق آن‌ها نشان می‌دهد، این رمان در بعد وجودشناسانه اثری برجسته است، زیرا تعامل بین دنیاها تو در تو، تداخل واقعیت و خیال، ناممکن بودن تشخیص این دو از هم و تبعیت واقعیت از تخیل، به تصویر کشیده شده است که از مؤلفه‌های ادبیات پسامدرن است، اما از یافته‌های پژوهش آن‌ها این است که با توجه به این که رمان پیکر فرهاد، از جنبه‌های مدرن و از جنبه‌های پسامدرن است، به همین دلیل نمی‌توان آن را اثری صرفاً مدرنیستی یا پسامدرنیستی خواند.

نیری و اسلامی (۱۳۹۴) در مقاله‌ای با عنوان «هستی‌شناسی پسامدرن در داستان من دانای کل هستم براساس نظریه برایان مک هیل، هستی‌شناسی پسامدرن را براساس این نظریه، در داستان من دانای کل هستم، بررسی کردند. از یافته‌های این پژوهش آن است، که هر چند داستان من دانای کل هستم، از جنبه معرفت‌شناسی، قابل توجه است، اما از بعد هستی‌شناسی، برجسته‌تر است. نویسنده با استفاده از مؤلفه‌های پسامدرنیستی هم‌چون فراداستان، فرم دایره‌ای بودن داستان، مخدوش شدن مرز واقعیت و خیال، عدم قطعیت و جهان‌های تو در تو، موجب برجسته شدن بعد هستی‌شناسانه داستان شده است.

هر چند پژوهش‌های ارزنده‌ای در آثار خسروی انجام گرفته است که به تعدادی از آن‌ها اشاره شد، اما پژوهشی با عنوان «وجودشناسی پسامدرن در دو داستان کوتاه *میخانه سبز* و *سفر شبانه* اثر ابوتراب خسروی با تکیه بر نظریه برایان مک‌هیل، انجام نگرفته است. پژوهش حاضر سعی دارد شکاف تحقیق حاصل شده را پوشش داده و به درک بهتری از این موضوع برسد.

۱-۲. نظریه مؤلفه «محتوای وجودشناسانه به عنوان عنصر غالب»^۱

۱. برگرفته از: مک هیل، برایان. (۱۳۸۳). «گذر از مدرنیسم به پسامدرنیسم در ادبیات داستانی». در مدرنیسم و پسامدرنیسم در رمان (برایان مک هیل، لیندا هاجن، پتریشیا و...) (پیاپی ۱).

برایان مک هیل در مقاله «گذر از مدرنیسم به پسامدرنیسم در ادبیات» اصلی‌ترین ممیزه بین مدرنیسم و پسامدرنیسم را در حیطه فلسفی معرفت‌شناسی و وجودشناسی می‌یابد. از نظر او سایر ممیزه‌ها حول این محور محتوایی، نظم می‌یابند و معنادار می‌شوند. مک هیل پست مدرنیسم را ادامه مدرنیسم می‌داند، وی اصلی‌ترین تفاوت بین مدرنیسم و پسامدرنیسم را، در نوع پرسش‌های آن‌ها، بیان می‌کند. مک هیل اظهار می‌دارد، پرسش‌های مدرنیست‌ها، معرفت‌شناسانه و پرسش‌های پست مدرنیست‌ها، وجودشناسانه است. در سوال‌های معرفت‌شناسانه، سخن از شناخت خود و شناخت جهان پیرامون است، اما در پست مدرنیسم، سخن از دنیاهای متعدد است، بر این اساس پرسش‌های این دو گروه با هم متفاوت است.

مک هیل به نقل از دیک هیگینز^۱ دو دسته پرسش مطرح می‌کند: پرسش دسته اول «این دنیایی را که من جزئی از آن هستم، چگونه می‌توانم تفسیر کنم؟» و «خود من در این دنیا چه هستم؟». پرسش اول را هنرمندان مدرنیست و پرسش دسته دوم را هنرمندان پسامدرنیست ابراز می‌دارند «این دنیا کدام دنیا است؟ کدامیک از نفس‌های من باید آن را بگند» (مک هیل، ۱۳۸۳: ۱۱۱).

بدین‌سان هنگامی که هنرمند از خود می‌پرسد من در کدام دنیا زندگی می‌کنم؟ پرسش‌های معرفت‌شناسانه به پرسش‌های وجودشناسانه تبدیل می‌شوند. این بدان معناست که دنیاهای متعددی وجود دارد. بدین‌سان دنیای یگانه، به دنیای چندگانه و ناپایدار تبدیل می‌شود. مک هیل محتوای ادبیات پسامدرنیستی را ماهیتی وجودشناسانه و پرسش‌های آن را پرسش‌های «پساشناختی» می‌داند. از نظر او مؤلفه‌های پسامدرنیستی، تدابیری برای برجسته کردن موضوعات وجودشناسانه است. مک هیل می‌نویسد: «گزینش و خوشه شدن این مشخصه‌های خاص را بر حسب وجودشناسی به منزله عنصر غالب داستان‌های پسامدرنیستی می‌توان تبیین کرد. اصل نظام‌دهنده که شالوده این فهرست‌هاست» (مک هیل، ۱۳۸۳: ۱۳۵). بر این اساس در داستان پسامدرنیستی، معرفت‌شناسی به پس زمینه رانده می‌شود تا وجودشناسی برجسته گردد» (همان: ۱۳۷).

این مؤلفه مطرح شده توسط مک هیل، عدم قطعیت و ابهام گسترده‌ای را بر اثر القا می‌کند، آن چنان که موجب سردرگمی خواننده می‌شود. به نظر می‌رسد، ایجاد دنیای متکثر و متعدد و همچنین در هم شکستن مرزهای ممنوعه از ویژگی‌های این مؤلفه است. در هر اثری که چنین ویژگی‌هایی در تار و پود داستان تنیده باشد، محتوای وجودشناسانه در آن اثر به چشم می‌خورد. دنیای یگانه و ثبات و

قطعیت، از ویژگی‌های دوران مدرن است. در دوران پست‌مدرن، دنیای یگانه به تکرار می‌رسد، ثبات به بی‌ثباتی مبدل می‌شود و قطعیت به عدم قطعیت. دوران پسامدرن که بر کثرت‌گرایی استوار است، دنیای یگانه را زیر سوال می‌برد و قطعیت، خود را به شک و تردید می‌سپارد. کثرت‌گرایی و عدم قطعیت، دنیاهای تو در تو، نوسان در دنیاهای متضاد و چندگانه و... همه در تار و پود این مؤلفه نمایان است. در مؤلفه محتوای وجودشناسانه دنیاهای متعدد و متکثر به موازات هم در داستان قرار می‌گیرد، به همین جهت مک‌هیل پرسش‌های هنرمندان پست‌مدرن را «در کدام دنیا زندگی می‌کنم؟» مطرح می‌کند. در داستان‌های پست‌مدرنیستی که دارای مؤلفه محتوای وجودشناسانه است، دنیاهای متفاوت تو در تو، در هم ادغام می‌شود، مرزهای ممنوعه مخدوش می‌شود، هست و نیست در هم می‌آمیزد و گذشته و آینده همزمان در کنار هم قرار می‌گیرد در این گونه آثار سوال‌های معرفت‌شناسانه به پس زمینه رانده می‌شود و سوال‌های وجودشناسانه مطرح می‌شود، بدین‌سان بعد هستی‌شناسانه داستان برجسته می‌گردد. هر چقدر بعد هستی‌شناسانه داستان برجسته‌تر شود، مؤلفه محتوای وجودشناسانه داستان قوی‌تر است. بدین‌سان مهم‌ترین مؤلفه پسامدرنیسم از نظر مک‌هیل «محتوای وجودشناسانه» است. زیرا اگر داستانی فقط این مؤلفه را داشته و هیچ کدام از مؤلفه‌های دیگر پسامدرنیستی را نداشته باشد. تنها همین مؤلفه «محتوای وجودشناسانه» عامل گذر داستان از مرز مدرنیسم به پسامدرنیسم خواهد بود.

صاحب‌نظران دیگر پسامدرنیسم هر کدام به یکی از مؤلفه‌های پست‌مدرنیسم بیش از مؤلفه‌های دیگر نظر داشته و آن را عنصر غالب نامیده‌اند. در این زمینه بین آن‌ها اتفاق نظر وجود ندارد و هر کدام از آن‌ها از دیدگاهی به مسأله می‌نگرند.

از صاحب‌نظران مطرح در این حوزه، می‌توان به دیوید لاج و بری لوئیس و پاتریشیا و ولیندا هاجن و فرانسوا لیوتار و... اشاره کرد.

دیوید لاج^۱ بدیل‌های پست‌مدرنیسم را این موارد بیان می‌کند: ۱- تناقض ۲- جابه‌جایی ۳- عدم انسجام ۴- فقدان قاعده ۵- زیاده‌روی ۶- اتصال کوتاه. بری لوئیس^۲ مهم‌ترین مؤلفه‌های پسامدرنیسم را این موارد می‌داند: ۱- بی‌نظمی زمانی در روایت رویدادها ۲- اقتباس ۳- از هم گسیختگی ۴- تداعی نامسجم اندیشه‌ها ۵- پارانویا ۶- دور باطل ۷- اختلال زبانی.

1. David Lodge

2. Barry Lewis

پاتریشیا و^۱ به مؤلفه فراداستان یا آشکار کردن شگردهای ادبی (تصنع)، به عنوان یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های پسامدرنیسم، نظر داشته است و هم‌چنین لیندا هاجن^۲ به مؤلفه بینامتنیت و ژان-فرانسوا لیوتار^۳ به مؤلفه فروپاشی فرا روایت‌ها، نظر داشته است.

۲. پردازش تحلیلی موضوع

۲-۱. خلاصه داستان میخانه سبز

داستان به روایت زندگی مردی می‌پردازد که برای پیاده‌روی در باران به خیابان می‌رود، در پیاده‌رو به موازات درخت‌های نارنج قدم می‌زند، ترغیب می‌شود که به دنبال صف درخت‌ها برود، گربه‌ای را می‌بیند و گربه توجه او را جلب می‌کند، به دنبال گربه می‌رود، گربه راوی را به گورستانی که مادر بزرگش در آنجا مدفون است، می‌برد. او در قبرستان به دنبال گور مادر بزرگش به جستجو می‌پردازد، اما گور مادر بزرگ هیچ نشانی ندارد. به جستجوی گور آقای کرباسچی که در شانه راست مادر بزرگ، دفن شده است، می‌پردازد، آقای کرباسچی در هیأت انسانی زنده به سراغ او می‌آید و خود را به او معرفی می‌کند، با هم سخن می‌گویند و سپس به پیشنهاد آقای کرباسچی به میخانه‌ای که در آن حوالی است، می‌روند. در آنجا می‌نشینند و با هم سخن می‌گویند. میخانه‌چی، برای آن‌ها شراب می‌آورد. دو مفتشی که در دنیای زندگان راوی را تعقیب می‌کردند، وارد میخانه می‌شوند، در پشت میز می‌نشینند و شراب می‌نوشند. هنگامی که میخانه تاریک می‌شود، راوی را دستگیر می‌کنند و قصد دارند، او را به دنیای زندگان بازگردانند.

۲-۲. خلاصه داستان سفر شبانه

داستان حول محور زندگی آقای دانایان و همسرش شهلا است. دانایان برای انجام ماموریت به سفر می‌رود. همسرش پا به ماه است، او ماموریتش را نیمه تمام می‌گذارد و شبانه به سوی شهرش به راه می‌افتد. صبح ماشین به مقصد می‌رسد و آقای دانایان در میدان بزرگ شهر پیاده می‌شود و شتابان به خانه می‌رود، زنگ در را می‌زند و منتظر است که همسرش در را باز کند، اما پیرمردی در خانه را به رویش می‌گشاید. دانایان به نزد همسرش می‌رود، همسرش پیر شده و مریض احوال است. دانایان و پیرمرد به

1. Patricia Waugh
2. Linda Hutcheon
3. Jean-François Lyotard

نوعی با هم در تضاد هستند، دائماً به رفتارهای هم‌دیگر اعتراض می‌کنند. سپس دانایان از پیرمرد می‌خواهد که آن‌جا را ترک کند.

۲-۳. محتوای وجودشناسانه

آنچه که در نظریه «مؤلفه محتوای وجودشناسانه به عنوان عنصر غالب» از برایان مک‌هیل بسیار چشمگیر است، برجسته شدن دنیای هستی‌شناسانه داستان است. با توجه به نظریه مک‌هیل، مبنی بر این که مؤلفه محتوای وجودشناسانه، عنصر غالب است و حضور آن به تنهایی در داستان، موجب گذر داستان از مرز مدرنیسم به پسامدرنیسم می‌شود، این دو داستان کوتاه، ویژگی‌های لازم برای بررسی این نظریه مک‌هیل را داراست. به همین جهت مؤلفه محتوای وجودشناسانه در دو داستان کوتاه میخانه سبز و سفر شبانه از مجموعه داستان هاویه اثر ابوتراب خسروی، مورد بررسی قرار می‌گیرد.

محتوای وجودشناسانه در داستان میخانه سبز بسامد بالایی دارد. ما با خوانش داستان در می‌یابیم که فقط با یک جهان یگانه روبه‌رو نیستیم. بلکه با دو جهان مواجهیم: جهان زندگان و جهان مردگان. در این‌جا این تداخل جهان‌ها، جهان یگانه را به جهان متکثر تبدیل کرده است. هستی و نیستی آن چنان در هم ادغام شده است که خواننده بعد از خوانش داستان میخانه سبز حیران بر این دنیاهای متکثر می‌نگرد و حیرت‌زده از خود می‌پرسد: ما در کدام دنیا زندگی می‌کنیم؟ این دنیا کدام دنیا است که زندگان به راحتی مرز هستی را در می‌نوردند و وارد جهان نیستی می‌شوند؟ و مردگان برمی‌خیزند و لباس به تن کرده و در هیأت انسانی زنده با پوشش زندگان، با انسان‌های زنده به مراوده می‌پردازند و به میخانه دنیای مردگان می‌روند و در آن‌جا شراب آن دنیا را می‌نوشند؟ این دنیا کدام دنیا است که دنیای مردگان شبیه دنیای زندگان است و زنده‌ها و مرده‌ها هم‌چون مسافرانی، در بین دو دنیا در گذر هستند؟ این دنیا کدام دنیاست که جهان هست و نیست، چون دو شهر ترسیم شده است؟ به طوری که در دنیای مردگان، پیرزنی که سال‌ها مرده است، گربه‌ای را آموزش می‌دهد و برای سرکشی به دنیای زنده‌ها، به خانه نوه‌اش می‌فرستد و در آن روز که وقایع داستان شکل می‌گیرد، پیره زن گربه را می‌فرستد تا نوه‌اش را به آن‌جا بکشانند، سپس آقای کرباسچی را که در گور سمت راست او خفته است، در هیأت انسانی زنده به استقبال نوه‌اش می‌فرستد، تا آن‌جا را گم نکند.

خواننده بارها از خود می‌پرسد که این کدام دنیا است، که چنین ویژگی‌هایی دارد؟ شخصیت‌های داستانی ما در کدام دنیا زندگی می‌کنند؟ همان‌گونه که برایان مک‌میل می‌گوید، در داستان‌های

پسامدرنیستی پرسش‌های معرفت‌شناسانه به پیش زمینه رانده می‌شود و پرسش‌های وجودشناسانه برجسته می‌گردد. خواننده با خوانش داستان میخانه سبز پرسش‌های معرفت‌شناسانه از خود نخواهد پرسید.

در این داستان شخصیت اصلی داستان یعنی راوی، از خود نمی‌پرسد: من چیستم؟ از کجا آمده‌ام؟ به کجا می‌روم؟ هدف از این آمدن و رفتن چیست؟ این دنیایی را که من جزئی از آن هستم، چگونه می‌توانم تفسیر کنم؟ این پرسش‌های معرفت‌شناسانه‌ای است که اگر در داستان میخانه سبز به جستجوی آن‌ها پردازیم، نمی‌یابیم. هم‌چنین برای خواننده داستان نیز، چنین سؤال‌هایی به وجود نمی‌آید، بلکه پرسش‌های وجودشناسانه مطرح می‌گردد: این دنیا کدام دنیا است؟ در این دنیا چه باید کرد؟ راوی و آقای کرباسچی به کدام دنیا تعلق دارند؟ بدین‌سان سؤال‌های معرفت‌شناسانه به سؤال‌های وجودشناسانه تبدیل شده است و به قول مک هیل داستان از مرز مدرنیسم گذشته و به پسامدرنیسم رسیده است. دو دنیایی که ما در این داستان با آن مواجه هستیم، در عین تشابه فضا، متفاوت هستند. جهان هستی و نیستی درهم آمیخته است، اما دو جهان متفاوت آن چنان در هم ادغام شده‌اند که شرایط را توصیف‌ناپذیر کرده و دنیای توصیفی را بی‌ثبات و ساختار وجودشناسانه داستان را برجسته کرده است. بنابراین به تعبیر مک هیل «نظریه ادبی مدرنیستی در این‌جا دچار خونریزی می‌شود» (۱۳۸۳: ۱۳۹). بدین‌منظور که این نظریه پاسخگوی شرایط موجود نیست و دچار کاستی شده است.

محتوای وجودشناسانه در داستان کوتاه سفر شبانه نیز، بسیار قوی است. هرچند سفر آقای دانایان فقط چند روز به طول می‌انجامد، اما در این مدت کوتاه، هنگامی که به خانه باز می‌گردد، با آینده مواجه می‌شود، همسرش پیر شده است. از کودکی که انتظار تولدش را می‌کشید، هیچ خبری نیست. آقای دانایان هنگامی که زنگ در خانه را می‌زند، پیری آقای دانایان در بر جوانی او می‌گشاید، در این‌جا جوانی و پیری آقای دانایان با هم برخورد می‌کنند. سپس آقای دانایان وارد خانه می‌شود، آن‌گاه جوانی و پیری او با هم همزمان و در آن واحد در خانه قرار می‌گیرند، بدون آن‌که هم‌دیگر را بشناسند، آقای دانایان جوان، فقط نسبت به پیرمرد احساس قرابت می‌کند، هرچند از حضورش در عذاب است. بدین‌سان گذشته با آینده باهم در آمیخته است. دانایان در بدو ورود به خانه، متوجه می‌شود که پیرمردی با همسرش زندگی می‌کند؛ پیرمرد، پیری آقای دانایان جوان است. شواهد مثال:

«صدای پیرمرد در گوش‌های دانایان طنین آشنایی داشت. پژواک لرزان صدای آشنایی بود که

از دور دست می‌آمد.»

«داناان گفت: «در خانه را باید بست». طنین صدایش از دو سو می‌آمد. صدای جوان که از گلوگاهی دور بر می‌آمد و صدای خسته که از گلوگاهی ساکن بر می‌آمد و صدایی درهم‌گره می‌خورد و رعشه‌ای می‌شد و سکوت خانه را می‌شکست.» «داناان فرسودگی تنش را در قدم‌های پیرمرد حس می‌کرد. لباس‌هایش بر قامت پیرمرد به کهنگی غیر قابل باوری رسیده بود.» (خسروی، ۱۴۰۰: ۴۱)

داناان از سفر باز می‌گردد. میدان بزرگ شهر و خیابان و کوچه، همان‌گونه است که در قبل از سفر بوده و تغییری نکرده است و حتی مغازه‌ای که در کوچه بود و فروشنده‌ای که با او سخن می‌گوید، هنوز به گذشته ارتباط دارد و تغییری نسبت به قبل از سفر داناان نکرده است «فروشنده لبخند زد و دستش را بالا برد و گفت: «صبح‌تان به خیر، آقای داناان». (خسروی، ۱۴۰۱: ۳۴). رنگ خانه نیز همان است که داناان در قبل از رفتن به سفر، آن را رنگ‌آمیزی کرده است: «او خانه را سبز کرده بود و حالا رنگ سبز در و پنجره مشرف به کوچه به نحو درخشان نمایان بود.» (همان، ۳۵) رنگ خانه و در و پنجره نیز به فرسودگی، که لازمه گذر زمان بر آن است، نرسیده است. اما در خانه که گشوده می‌شود، داناان وارد زمان دیگری می‌شود. البته خانه و دیوارهای آن و وسایل خانه، گذشت زمان را تجربه نکرده‌اند، همه چیز مانند گذشته، در قبل از سفر داناان بود. زیرا داناان از تغییری در خانه یا وسایل آن سخن نمی‌گوید و چیزی توجه او را جلب نمی‌کند که تغییر کرده باشد، یا به کهنگی و فرسودگی رسیده باشد، اما شهلا و پیرمرد وارد آینده شده‌اند، چهره و هیكل و لباس آن‌ها. کت و شلوار سرمه‌ای که پیرمرد به تن دارد به فرسودگی رسیده است و گذر زمان را بر آن می‌توان دید. کت و شلوار سرمه‌ای که در تن پیرمرد کهنه است، در تن داناان جوان، هم‌چنان تازه و زیباست.

در این داستان نیز، خواننده با خوانش داستان سفر شبانه از خود نمی‌پرسد، که این دنیا را چگونه تفسیر کند؟ یا این که از چیستی خود در این دنیا پرسش نمی‌کند، از کجا آمده و به کجا می‌روم؟ در این جا دیگر مطرح نمی‌شود. بدین‌سان در این داستان، سوال‌های معرفت‌شناسانه به پس زمینه رانده می‌شود و برای خواننده سوال‌های وجودشناسانه مطرح می‌گردد: این کدام دنیا است؟ این کدام دنیا است که ما فقط با یک دنیا مواجه نیستیم، بلکه با دو دنیا، دنیای گذشته و آینده، روبرو هستیم؟ این کدام دنیا است که دو دنیای گذشته و آینده، چنان در هم آمیخته است که تمایز آن دو از هم امکان‌پذیر نیست؟ این کدام دنیا است که شخصیت اصلی داستان با رفتن به سفری که فقط چند روز به طول می‌انجامد، در بازگشت به خانه، وارد دنیای آینده می‌شود و در عرض چند روز همسرش پیر شده است؟ کدام

دنیاست، که پیری انسانی در برجوانی او می‌گشاید؟ این کدام دنیا است، که گذشته و آینده، پیری و جوانی، همزمان با هم و به موازات هم در داستان قرار می‌گیرند؟ این کدام دنیا است که در عرض چند روز زمان تغییر کرده است؟ کدام دنیاست که خارج خانه، همان‌چنان در گذشته مانده است و داخل خانه، البته شهلا و پیرمرد، وارد آینده شده‌اند و اجسام خانه همان‌چنان تغییری نکرده است؟ کدام دنیاست که جوانی و پیری انسانی، هم‌چون دو شخصیت متفاوت در یک محل قرار گرفته و با هم سخن می‌گویند و با هم رقابت می‌کنند و از حضور هم در عذاب‌اند؟ کدام دنیا است که جوانی انسان جوان، نظاره‌گر پیری خود است؟ بدین‌سان سوالات وجودشناسانه بسیاری در ذهن خواننده شکل می‌گیرد، که همه در راستای این دنیاها متکثر است. براین اساس، در داستان *سفر شبانه*، سوال‌های معرفت‌شناسانه به پس زمینه رانده می‌شود و سوال‌های وجودشناسانه برجسته می‌شود.

در داستان کوتاه *سفر شبانه* از هنگامی که دانایان جوان زنگ در خانه را می‌زند و پیرمرد در را می‌گشاید، تا پایان داستان، دنیای گذشته و آینده، دنیای پیری و جوانی دانایان به موازات هم، در داستان قرار می‌گیرند. دانایان جوان و پیر در مدت کوتاهی که در خانه هستند، به نوعی با هم در تضادند، دانایان در بدو ورود به خانه، با صدای بلند همسرش را صدا می‌زند، پیرمرد به او تذکر می‌دهد. پیرمرد سیگار می‌کشد و دانایان اعتراض می‌کند. دانایان پنجره را می‌گشاید، پیرمرد اعتراض می‌کند و دانایان با عصبانیت پرده را می‌کند. داستان *سفر شبانه* دارای دو شخصیت اصلی است: آقای دانایان و شهلا- اما ما در داستان، جوانی شهلا را نمی‌بینیم، فقط در یادآوری‌های که در ذهن آقای دانایان در جریان است، جوانی شهلا در داستان به تصویر کشیده می‌شود: «دانایان چهره‌اش را در هم فشرد. به لب‌های سرخ و جوان شهلا فکر می‌کرد که چند روز پیش هنگام عزیمت بوسیده بود و حالا می‌دید که چگونه پلاسیده شده» (خسروی، ۱۴۰۰: ۳۸) شهلا پیر شده است. شواهد مثال:

«شهلا هیأتی غریب داشت. لب‌های سرخ و چروکیده‌اش، نیمه باز بود و ملتهب می‌نمود، ولی پلاسیدگی چهره‌اش هیأت شهوانی‌اش را به مضحکه‌ای بدل می‌کرد. لب-هایش هنوز باز بود. انگار تازه از بوسه طولانی فارغ شده و در انتهای آن بوس به پیری رسیده» (همان: ۳۷)

«شهلا و پیرمرد هر دو پیرانه خندیدند» (همان، ۳۸)

اما جوانی و پیری آقای دانایان، همزمان با هم در یک جا قرار می‌گیرند، هیچ کدام هم‌دیگر را نمی‌شناسند، اما دانایان جوان نسبت به پیری خود، احساس نزدیکی می‌کند، هر چند مخالف حضورش

در آن خانه است. آن چنان که از او درخواست می‌کند که آن‌جا را ترک کند، اما شهلا که اکنون خود پیر شده است و در دوران پیری بسر می‌برد، با پیرمرد احساس نزدیکی می‌کند و دانایان جوان را چون مسافری و یا رهگذری می‌نگرد که خواهد رفت. وی در داستان، این مورد را دائماً به پیرمرد یادآور می‌شود. «شهلا گفت: مدت زیادی نمی‌ماند، باید این چند روز را طوری سر کرد.» (همان: ۴۰)

به نظر می‌رسد، یکی از خصیصه‌های مؤلفه محتوای وجودشناسانه، مخدوش شدن مرزهای ممنوعه است. در این دو داستان کوتاه، مرزهای ممنوعه کاملاً مخدوش شده است. با این تفاوت که در داستان میخانه سبز مرز بین هستی و نیستی، مخدوش شده است و در داستان سفر شبانه، مرز بین گذشته و آینده. در داستان میخانه سبز، دنیای زندگان و دنیای مردگان به موازات هم در داستان قرار می‌گیرند و در داستان سفر شبانه گذشته و آینده.

در بیش‌ترین قسمت داستان سفر شبانه، مرز ممنوعه بین گذشته و آینده و جوانی و پیری، شکسته شده است، زیرا فقط در صفحه ۳۴ و سه پاراگراف اول صفحه ۳۵، شخصیت جوانی آقای دانایان به تنهایی در داستان حضور دارد، اما از پاراگراف چهارم صفحه ۳۵، تا پایان داستان در صفحه ۴۲، شخصیت پیری و جوانی آقای دانایان را همزمان در داستان می‌بینیم، یعنی گذشته و آینده به موازات هم در داستان قرار گرفته است و داستان در این حال سپری می‌شود. با توجه به آن که شهلا هم پیر شده است، تمام صحبت‌های دانایان با شهلا، دو دنیا را به موازات هم قرار می‌دهد. به نمونه‌هایی اشاره می‌شود:

هنگامی که دانایان وارد خانه می‌شود، شتابان به کنار تخت شهلا می‌رود. پیرمرد شهلا را بیدار می‌کند. شهلا با دیدن دانایان می‌گوید: «خوش آمدی، فکر نمی‌کردم دیگه برگردی.» دانایان می‌گوید: «حالتان چطور است، من برگشته‌ام.» شهلا نیم‌خیز می‌شود. دانایان می‌گوید: «راحت باشید، دراز بکشید.» (خسروی، ۱۴۰۰: ۳۶) در قسمت دیگری از داستان، شهلا می‌گوید: «شما هیچ وقت دست خالی از سفر باز نمی‌گشتید. همیشه هدیه‌ای می‌آوردید ولی انگار این بار دست‌های‌تان خالی است.» دانایان کیفش را باز می‌کند و پیراهن سرخی از درون آن در می‌آورد و به شهلا می‌دهد و می‌گوید: «در حین ماموریت خریده‌ام.» شهلا می‌گوید: «اندازه‌تن من بوده، ولی حالا ... آه... اگر به موقع رسیده بودید.» (همان، ۳۸)

در داستان سفر شبانه مرزهای ممنوعه آن‌چنان در هم شکسته شده است که شرایط را توصیف‌ناپذیر کرده است، حتی برای شخصیت اصلی داستان. در خارج از خانه هم‌چنان زمان گذشته است، اما با

ورود دانایان به خانه، مرز آینده و گذشته درهم می‌شکند و هنگامی که دانایان زنگ در را می‌زند و پیرمرد در را می‌گشاید، دانایان در را کاملاً باز می‌کند و شانه به شانه پیرمرد می‌ساید، در این جا دو دنیا برهم مماس می‌شود و زمان گذشته و آینده برهم تطبیق می‌شود. آقای دانایان از این شرایط غیر قابل توصیف عصبانی است و اوج عصبانیت او هنگامی است، که پرده را می‌کند. «دانایان گفت: این جا هیچ چیزی برای من انتخابی نیست و پرده را کشید و کند.» (خسروی، ۱۴۰۰: ۳۶) خواننده نیز از این شرایط غیر قابل توصیف، دچار گیجی و حیرانی می‌شود.

به نمونه‌های دیگری از داستان سفر شبانه که گذشته و آینده، همزمان به موازات هم در داستان قرار دارد، اشاره می‌شود:

«پیرمرد گفت: من به شهلا گفته بودم که بعید است بیاید.»

«دانایان گفت: ولی من عجله کردم تا قبل از زایمان برسم، ای کاش زایمان دیرتر انجام شده بود.» شهلا خندید. طوری که تخت‌خواب لرزید و گفت: «ولی هیچ کس قادر نیست زایمان را به عقب بیاندازد.» (همان: ۳۷)

در قسمت دیگری از داستان، دانایان سراغ کودکش را که شهلا به دنیا آورده است، می‌گیرد، شهلا می‌گوید، برای دیدن او باید منتظر بماند، سپس با پیرمرد، پیرانه می‌خندند. (همان ۳۸)

از هنگامی که دانایان جوان وارد خانه می‌شود، تا سطرهای پایانی داستان در تمام قسمت‌ها (صحنه-ها و دیالوگ‌ها)، دنیای گذشته و آینده، به موازات هم، همزمان در داستان قرار دارند: «دانایان همسرش را صدا می‌زند، پیرمرد تذکر می‌دهد که صدایش را پایین بیاورد و می‌گوید شهلا خوابیده است. دانایان از بلند بودن صدایش عذرخواهی می‌کند و می‌گوید، اگر شهلا بیدار بود، به استقبالش می‌آمد.» (همان، ۳۵)

دانایان می‌گوید که کارها را ناتمام گذاشته و با عجله برگشته است تا مبادا در غیاب او شهلا وضع حمل کند، اما پیرمرد به او اطلاع می‌دهد که همسرش مدتی است که وضع حمل کرده است. (خسروی، ۱۴۰۰: ۳۶) دانایان به حضور پیرمرد در خانه اعتراض می‌کند و می‌گوید، در مدت کوتاه ماموریتش، افراد ناشناس وارد خانه شده‌اند. پیرمرد قصد ترک آن جا را دارد، شهلا مانع رفتن او می‌شود و به پیرمرد می‌گوید، که دانایان در آن جا ماندگار نیست و دوباره به ماموریت خواهد رفت. دانایان از سخنان شهلا ناراحت می‌شود و از این که تلاش می‌کند، پیرمرد را متقاعد کند که از آن جا

نرود، عصبانی می شود و به شهلا اعتراض می کند و می گوید: «بی آن که من اون را بشناسم، به خانه آمده و حالا او را متقاعد می کنید که دوباره به مأموریت خواهم رفت.» (همان)

شهلا می گوید: «برای شما فرقی نمی کند، به هر حال شما باید دوباره به مأموریت بروید.» پیرمرد می گوید: «لازم نیست که مرا بشناسید، حتماً در روزهای آینده خواهید شناخت.» دانایان می گوید: «شما هنوز به من معرفی نشده اید. آن وقت خود را ذی حق می دانید که در این جا بمانید.» (همان، ۳۹)

تا سطرهای پایانی داستان سفرشبهانه چنین است، دنیای گذشته و آینده به موازات هم، همزمان در داستان قرار دارد. به جهت جلوگیری از اطاله کلام، به نمونه های ذکر شده، اکتفا می شود.

اکنون به بررسی چند قسمت از داستان میخانه سبز که دنیای زندگان و مردگان به موازات هم و همزمان در داستان قرار دارد، می پردازیم.

«شانه به شانه آقای کرباسچی می رفتم. بازو هامان به هم می سایید. تنش بوی خاک باران زده را می داد.» (خسروی، ۱۴۰۰: ۱۵)

آقای کرباسچی دستش را جلو آورد، دستم را فشرد، گونه اش را به صورتم سایید و گفت: «این موضوع را برای مادر بزرگ تان نخواهم گفت.» (همان، ۱۹)

«آقای کرباسچی هم عینک به چشم داشت. چشم هامان دو آینه متقابل بود و در چشم های آینه یک دیگر تکرار می شدیم.» (همان، ۱۴)

در تمام صحبت های راوی و کرباسچی در داستان میخانه سبز، دنیای گذشته و آینده به موازات هم قرار می گیرد: هنگامی که راوی در گورستان، به جستجوی گور کرباسچی می پردازد، کرباسچی خود را به او معرفی می کند. راوی از دلیل آمدنش به گورستان، چنین می گوید: «بارانی که امروز بارید، هوا را لطیف کرد. قصد هواخوری داشتم و بعد شیطنت آن گربه مرا به این حدود کشاند.» (همان، ۱۳). سپس می گوید، گور مادر بزرگش را که در شانه راست او مدفون شده، نشان کرده است و حالا فرصتی پیش آمده است که او را از نزدیک زیارت کند. کرباسچی می گوید: «عجیب است. کسی هست که اسم مرا به یاد دارد. خود را فراموش شده حساب می کردم...» (همان، ۱۴) سپس توضیح می دهد که چون عقیم است و فرزند ندارد، انتظار نداشته که اسم او در حافظه کسی بماند. سپس می افزاید که به اصرار مادر بزرگ راوی به آن جا آمده، و ساعتی است که زیر سایه سپیدارها قدم می زند و منتظر اوست. کرباسچی می گوید، آدرسی که مادر بزرگ راوی در مورد ظاهر او داده بود، مربوط به جوانی

او بوده و اکنون پیر شده است، به طوری که اگر مادر بزرگ خودش هم می‌آمد، او را نمی‌شناخت. راوی می‌گوید: «ای کاش مادر بزرگ هم آمده بودند.» (همان، ۱۴) کرباسچی از این که همیشه مادر بزرگ مریض است. سخن می‌گوید. سپس به بعضی از رفتارهای او هم چون رادیو گوش دادن، گریه کردن و دعا خواندن و... اشاره می‌کند و می‌گوید، مادر بزرگ نگران نوه و نیره‌هایش است. سپس به پیشنهاد کرباسچی به میخانه دنیای مردگان می‌روند. میخانه‌چی برای آن‌ها شراب دنیای مردگان را می‌آورد و خطاب به کرباسچی می‌گوید: «امروز مهمان داری مال این اطراف نیست، وقتی به این جا نیامده باشد، شراب ما را هم نخورده.» (خسروی، ۱۴۰۰: ۱۶) در این جا میخانه‌چی و کرباسچی از دنیای مردگان هستند و راوی از دنیای زندگان است. در تمام این قسمت‌ها، دو دنیا به موازات هم قرار می‌گیرند. کرباسچی می‌گوید: «اگر نیامد بودید، ممکن بود به خانه‌تان بیایم، بدی‌اش این است که شهر عوض شده. خیابان‌های جدید، عمارت‌های تازه، در جاهایی که نمی‌شود فکرش را کرد، اگر آمده بودم، ممکن بود راه را گم کنم و نتوانم برگردم...» (همان، ۱۶) بدین‌سان تا هنگامی که مفتش‌ها راوی را دستگیر می‌کنند، صحبت راوی و کرباسچی ادامه دارد. هنگامی که مفتش‌ها به سوی میز آن‌ها می‌آیند، یکی از مفتش‌ها دست بر شانه راوی می‌گذارد و کارتی را جلوی چشمش قرار می‌دهد. کرباسچی خطاب به مفتش‌ها می‌گوید: «کی هستید. چه کار دارید؟» راوی می‌گوید: «مفتش هستید، دنبال من آمده‌اند.» (همان، ۱۸) در این جا راوی و مفتش‌ها از دنیای زندگان و کرباسچی از دنیای مردگان است. بنابراین تا سطر پایانی داستان، که راوی و مفتش‌ها در جاده ایستاده‌اند تا باز گردند، دنیای زندگان و مردگان، هم‌چنان به موازات هم در داستان قرار دارد.

هم‌چنین با توجه به ادعای کرباسچی، گربه دست‌آموز مادر بزرگ است. بنابراین گربه متعلق به دنیای مردگان است، بدین‌سان در هر قسمت داستان، که راوی و گربه هم‌زمان در داستان هستند، دنیای زندگان و مردگان به موازات هم قرار می‌گیرند. در دو بخش داستان چنین اتفاقی می‌افتد: در ابتدای داستان که راوی در حین پیاده‌روی گربه را می‌بیند و راهنمای او به گورستان می‌شود. راوی در حالی که به دنبال گربه می‌دود، فکر می‌کند که گربه را اتفاقی دیده است. نمی‌داند که گربه از دنیای مردگان است و فرستادی مادر بزرگش و به سفارش او، به دنبال راوی آمده است. تا او را به گورستان ببرد. در مورد دوم، راوی گربه را در میخانه دنیای مردگان می‌بیند و او را چنین توصیف می‌کند: «گربه سفید روی پیشخوان سنگی آخر میخانه قدم می‌زد. سفید است با لکه‌های سیاه روی تیرک کمر پیشانی‌اش.» (همان، ۱۵).

در بیشترین بخش داستان *میخانه سبز*، مرز ممنوعه بین هستی و نیستی شکسته می‌شود. هشت سطر آغازین صفحه ۱۲ و دوسطر پایان این صفحه و همچنین دوازده سطر آغازین از صفحه ۱۳، شخصیت اصلی داستان، آقای کرباسچی در دنیای زندگان است، از سطر ۱۶ صفحه ۱۳، تا پایان داستان در صفحه ۱۹، دنیای زندگان و دنیای مردگان، به موازات هم در داستان قرار گرفته‌اند. با توجه به این که بیشترین بخش هر دو داستان کوتاه *میخانه سبز* و *سفر شبانه* در دنیاهای متعدّد و متکثر سپری می‌شود، به همین جهت بُعد هستی‌شناسانه هر دو داستان برجسته است و مؤلفه محتوای وجودشناسانه در هر دو داستان بسیار قوی است.

۳. نتیجه‌گیری

با توجه به نظریه مک‌هیل، مبنی بر این که محتوای وجودشناسانه عنصر غالب است، در دو داستان کوتاه *میخانه سبز* و *سفر شبانه*، محتوای داستان به شکلی هنرمندانه با محتوای وجود شناسنامه و با نظریه مک‌هیل مطابقت دارد، به طوری که این مؤلفه در هر دو داستان بسیار قوی است، وی با خلق متعدد و متکثر و شکستن پی در پی مرزهای ممنوعه، موجب برجسته شدن بُعد هستی‌شناسانه‌ی داستان و گذر داستان از مدرنیسم به پسامدرنیسم شده است. به نظر می‌رسد، یکی از خصیصه‌های مؤلفه محتوای وجودشناسانه، مخدوش شدن مرزهای ممنوعه است که در هر دو داستان این خصیصه بسیار چشمگیر است. اگر این دو داستان به جز محتوای وجودشناسانه، هیچ مؤلفه پست‌مدرنیستی دیگری نداشت، باز داستان از مرز مدرنیسم عبور می‌کرد و به پسامدرنیسم می‌رسید و این تأییدی بر نظریه مک‌هیل است که مؤلفه محتوای وجودشناسانه به تنهایی می‌تواند، داستان را از مرز مدرنیسم گذر داده و به پسامدرنیسم برساند. خسروی در این دو داستان، با خلق دنیاهای به موازات هم، در داستان *میخانه سبز*، دنیای زندگان و مردگان و در داستان *سفر شبانه*، دنیای گذشته و آینده، عامل ایجاد دنیاهای متکثر و برجسته شدن سوالات وجود شناسانه شده است.

در داستان کوتاه *میخانه سبز*، هنگامی که کرباسچی در حین پیاده‌روی، گربه را می‌بیند. (با توجه به این که در قسمت تحلیل بررسی شد، گربه از دنیای مردگان است.) در این جا دنیای زندگان و مردگان به موازات هم در داستان قرار می‌گیرد، به عبارت دیگر در این جا دنیا به تکثر می‌رسد. راوی به راهنمایی گربه، به قبرستان قدیمی می‌رسد. گویا در این جا گربه ناپدید می‌شود، زیرا کرباسچی در گورستان به تنهایی، به جستجوی قبر مادر بزرگ می‌پردازد. راوی هنگامی که کرباسچی را در هیأت

انسانی زنده می‌بیند که در زیر سپیدارها قدم می‌زند و با او سخن می‌گوید، باز دنیای زندگان و دنیای مردگان، در داستان به موازات هم قرار می‌گیرد و تا پایان داستان ادامه دارد. این نوسان در میان دنیاها، خود موجب حیرانی و سردرگمی خواننده می‌شود و عامل برجسته شدن سؤال‌های وجودشناسانه می‌گردد. در هر دو داستان بعد هستی‌شناسانه داستان، بسیار هنرمندانه در بین دو دنیا قرار می‌دهد و گاه شخصیت داستان را، هم‌چون داستان میخانه سبز در بین دنیاها به نوسان در می‌آورد. راوی داستان میخانه سبز در ابتدای داستان در دنیای یگانه است و با دیدن گربه از دنیای مردگان، به دنیای متکثر راه می‌یابد. سپس راوی با ناپدید شدن گربه، باز به دنیای یگانه باز می‌گردد و سپس با دیدن کرباسچی، دوباره به دنیای متکثر می‌پیوندد. در این‌جا سوال‌های معرفت‌شناسانه به پس زمینه رانده می‌شود و سوال‌های وجودشناسانه مطرح می‌شود، بدین‌سان بعد هستی‌شناسانه داستان برجسته می‌شود.

در داستان سفر شبانه نیز چنین است، دانایان هنگامی که از سفر باز می‌گردند، از میدان شهر می‌گذرد و خیابان را شتابان می‌پیماید، از سنگ فرش کوچه می‌گذرد و جلوی خانه‌اش می‌رود و زنگ در خانه را می‌زند. تا این‌جا داستان، او در دنیای یگانه است، اما با گشودن درخانه، دنیا به تکثر می‌رسد، دنیای گذشته و آینده به موازات هم در داستان قرار می‌گیرند. پیری و جوانی آقای دانایان تا سطرهای پایانی داستان، همزمان و به موازات هم در داستان قرار می‌گیرند، با هم سخن می‌گویند، با هم رقابت می‌کنند و از حضور هم در عذاب‌اند. خسروی از جمله نویسنده‌هایی است که مؤلفه‌های پست مدرنیستی را آن‌چنان در متن داستان حل می‌کند که تفکیک آن از داستان، محال به نظر می‌رسد. وی تکنیک‌ها و شگردهایی که در این دو داستان به کار می‌گیرد، همه در راستای برجسته کردن بعد هستی‌شناسانه داستان است. در هر دو داستان که بعد هستی‌شناسانه آن برجسته شود، آن داستان دارای مؤلفه محتوای وجودشناسانه خواهد بود.

از آن‌جا که فلسفه پست مدرنیسم بر عدم قطعیت و تکثر استوار است، مؤلفه محتوای وجودشناسانه که مک‌هیل به عنوان عنصر غالب مطرح کرد، خود به تنهایی می‌تواند، این عدم قطعیت را با تشکیل دنیاها متعدد و متکثر، در داستان ایجاد کند. خسروی در هر دو داستان میخانه سبز و سفر شبانه، عدم قطعیت را با ایجاد دنیاها به موازات هم، ایجاد کرده و به فلسفه پست مدرن دست یافته است، از آن‌جا که یکی دیگر از اهداف پست مدرن، ایجاد گیجی و سردرگمی در خواننده است. (این هدف در پی به تصویر کشیدن سردرگمی انسان معاصر شکل می‌گیرد) مؤلفه محتوای وجودشناسانه نیز، موجب

سردرگمی و حیرانی در خواننده می‌شود. خسروی نیز در این زمینه موفق عمل کرده است. در داستان میخانه سبز، خواننده با درگیر شدن در دنیاهای به موازات هم (دنیای زندگان و مردگان) دچار گیجی و سردرگمی می‌شود. در این داستان، هستی و نیستی آن‌چنان در هم آمیخته شده است که مرزی در بین این دو دنیا نمی‌توان متصور شد که این موجب سردرگمی خواننده می‌شود، هم‌چنین خواننده بعد از خوانش داستان سفر شبانه، هم‌چون شخصیت اصلی داستان، آقای دانایان دچار سردرگمی و حیرانی می‌شود.

کتابنامه

- پاینده، حسین. (۱۳۸۳) *مدرنیسم و پسامدرنیسم در رمان*. چاپ اول، تهران: روزنگار.
- پورمرادی، سیما؛ صادقی شهر، رضا. (۱۳۹۷) وجودشناسی پسامدرن در رمان «پیکر فرهاد» بر اساس نظریه مک هیل. *جستارهای نوین ادبی*، ۵۱(۴)، ۴۵-۶۵.
- تدینی، منصوره. (۱۳۸۸) *پسامدرنیسم در ادبیات داستانی ایران*. چاپ اول، تهران: علم.
- تسلیمی، علی. (۱۳۸۳) *گزاره‌هایی در ادبیات معاصر ایران (داستان پیشامدرن، مدرن، پسامدرن)*. چاپ اول، تهران: اختران.
- چراغی، علی، رضایی جمکرانی، احمد. (۱۴۰۱) کلام محوری و تعویق معنا، عنصر غالب آثار ابوتراب خسروی. *ادبیات پارسی معاصر*، ۱۲(۱)، ۸۷-۱۱۱.
- حسن زاده نیری، محمد حسن؛ اسلامی، آزاده. (۱۳۹۴) هستی‌شناسی پسامدرن در داستان «من دانای کل هستم» بر اساس نظریه برایان مک هیل. *ادبیات پارسی معاصر*، ۵(۴)، ۲۵-۴۲.
- حسینی، صالح؛ رفوئی، پویا. (۱۳۸۲) *کاشیگری کاخ کاتبان: نقدی بر اسفار کاتبان و....* تهران: نیلوفر.
- حیدری آبکنار، غزاله؛ حسن‌زاده میرعلی، عبدالله؛ اکبری بیرق، حسن. (۱۳۹۰) پایان‌نامه پست‌مدرنیسم «در آثار متأخر با تکیه بر داستان‌های «همنوایی شبانه ارکستر چوب‌ها»، «دوباره از همان خیابان‌ها» و «دیوان سومنات». کارشناسی ارشد، دانشگاه سمنان.
- خسروی فخرود، مریم. (۱۳۹۵) *شخصیت و شخصیت‌پردازی در رمان‌های ابوتراب خسروی (با تکیه بر اسفار کاتبان، ملکان عذاب و رود راوی)*. کارشناسی ارشد دانشگاه بیرجند.
- خسروی، ابوتراب. (۱۳۹۲) *دیوان سومنات*. چاپ پنجم، تهران: مرکز.
- خسروی، سوده، قاسم‌زاده، سید علی. (۱۳۹۸) تحلیل کیفیت بازنمایی چندآوایی در رمان پسامدرنیستی *ملکان عذاب*. پژوهش‌نامه مکتب‌های ادبی، ۳(۶)، ۷-۳۲.

- سلیمی، نیره. (۱۳۸۸) نقد و بررسی آثار ابوتراب خسروی (تحلیل ساختاری و مضمونی). کارشناسی ارشد. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، پژوهشکده ادبیات.
- فولادین، مرضیه؛ آقا گلزاده، فردوس؛ ملکی مقدم، اردشیر. (۱۳۹۳) تحلیل روایی داستان‌های کوتاه ابوتراب خسروی بر اساس الگوی سیمپسون. (۱۹۹۳) و (۲۰۰۴) کارشناسی ارشد. دانشگاه تربیت مدرس.
- کریمی، مهین؛ مال میر، تیمور؛ یعقوبی، پارسا. (۱۳۹۶) بررسی ساختار زمان در داستان‌های کوتاه ابوتراب خسروی (با تکیه بر کتاب *ویران، دیوان سومنات، هاویه*). کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شیراز.
- لاج، دیوید و همکاران. (۱۳۸۹) نظریه‌های رمان از رئالیسم تا پسامدرنیسم. ترجمه حسین پاینده. تهران: نیلوفر.
- لوئیس، بری. (۱۳۸۳) پسامدرنیسم و ادبیات مدرنیسم و پسامدرنیسم در رمان. گزینش و ترجمه حسین پاینده، تهران: روزنگار.
- مال میر، تیمور. (۱۳۹۲) تحلیل ژرف ساخت مجموعه داستان کتاب *ویران، ادب پژوهی*، ۷ (۲۳)، ۶۷-۹۵.
- مال میر، تیمور؛ اسدی جوزانی، حسین. (۱۳۸۹) ساختارشناسی مجموعه داستان *دیوان سومنات*. پژوهشنامه زبان و ادبیات فارسی، ۸ (۲)، ۱۵۳-۱۶۸.
- مال میر، تیمور؛ اسدی جوزانی، حسین. (۱۳۸۸) ژرف ساخت اسطوره‌ای رمان *رود راوی*. *ادب پژوهی*، ۲ (۶)، ۸۵-۵۵.
- مک کافری، لری. (۱۳۸۱) ادبیات داستانی پسامدرن. در ادبیات پسامدرن. ترجمه: پیام یزدانجو. چاپ سوم، تهران: مرکز.
- مک هیل، برایان. (۱۳۸۳) مدرنیسم و پسامدرنیسم در رمان. ترجمه حسین پاینده، تهران: روزنگار.
- میرعابدینی، حسن. (۱۳۸۳) *صد سال داستان نویسی در ایران*. تهران: چشمه.
- نجات زاده عیدگاهی، حسینیه؛ قوام، ابوالقاسم. (۱۳۹۹) وصف مدرنیستی در آثار ابوتراب خسروی. *تفسیر و تحلیل متون زبان و ادبیات فارسی، دهخدا*، ۱۲ (۴۳)، ۱۷۱-۱۹۴.
- نجات زاده عیدگاهی، حسینیه؛ قوام، ابوالقاسم. (۱۴۰۰) واکاوی توصیفات عرفانی در اثر «آواز پر جبرئیل» و «رود راوی» از ابوتراب خسروی، *عرفان اسلامی*، ۱۷ (۶۷)، ۹-۲۶.
- و، پاتریشیا. (۱۳۸۳) *مدرنیسم و پسامدرنیسم: تعریفی جدید از خودآگاهی ادبی در هانیول و دیگران*، مدرنیسم و پسامدرنیسم در رمان. ترجمه حسین پاینده. تهران: روزنگار.

هاچن، لیندا. (۱۳۸۱) بینامتنیت، هجو و گفتمان‌های تاریخ در ادبیات پسامدرن. ترجمه پیام یزدانجو. چاپ سوم، تهران: مرکز.

References

- Fooladin, M. (2014). *Narrative Analysis of Abu Torab Khosravi's Short Stories Based on the Simpson Pattern (1993 and 2004)*. MA thesis, Tarbiat Modares University.
- Hasanzadeh Nayeri, M.H and Eslami, A. (2015). Postmodern Ontology in the Story 'I am the Omniscient' Based on Brian McHale's Theory. *Contemporary Persian Literature*, 5(4), 25-42 (In Persian).
- Hashemi, S. (2017). Investigating Time Structure in the Short Stories of Abu Torab Khosravi with Emphasis on the Books Viran, Divan-e Somnath, and Havieh. MA thesis, Islamic Azad University, Shiraz Branch. (In Persian).
- Heydari Abkenar, Gh. (2011). Postmodernism in Modern Works with Emphasis on, The Nocturnal Harmony of Wood Orchestra, Again from the same streets, and 'Divan-e Somnath'. MA thesis, Semnan University, Faculty of Humanities. (In Persian).
- Hosseini, S and Rofoei, P. (2003). *Tile-Setting in the Writers' Palace: A Critique of the Works of Katban and ....* Tehran: Niloufar Publications. (In Persian).
- Hutcheon, L. (2002). *Intertextuality, Parody, and the Discourse of History*" in *Postmodern Literature*, translated by Payam Yazdanjoo, 3rd edition, Tehran: Markaz Publishing. (In Persian).
- Jafari, K. (2016). *Study, Analysis, and Critique of Abu Torab Khosravi's Havieh, Divan-e Somnath, and Viran Short Stories*. MA thesis, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran. (In Persian).
- Karimi, M. (2011). *Structural Analysis of the Book of Destruction by Abu Torab Khosravi*. MA Thesis, University of Kurdistan - Faculty of Literature and Human Sciences. (In Persian).
- Khosravi Fakhrud, M. (2016). *Character and Characterization in Abu Torab Khosravi's Novels (With Emphasis on Katban, Malakan-e Azab, and Rud-e Ravie)*". MA thesis, Birjand University, Research Institute of Literature. (In Persian).
- Khosravi, S., & Ghasemzadeh, S. A. (2019). The Analysis of the Quality of Polyphonic Representation in Postmodernist Novel Malekan-e-Azab. *Research Journal of Literacy Schools*, 3(6), 7-32(In Persian). doi: 10.22080/rjls.2020.17494.1070
- Khosrowi, A. (2013). *Diwan-e Somnat*, 5th edition, Tehran: Markaz Publishing. (In Persian).
- Cheraghi, A., & Rezaei Jamkarani, A. (2022). Logocenterism and postponement of meaning, the Dominant Element of Abu TurabKhosravi's Works. *Contemporary*

- Persian Literature, 12(1), 87-111(In Persian). doi: 10.30465/copl.2022.40822.3741 [10.30465/copl.2022.40822.3741](https://doi.org/10.30465/copl.2022.40822.3741)
- Lewis, B. (2005). *Postmodernism and Literature" in Modernism and Postmodernism in the Novel"*, translated by Hossein Payandeh, Tehran: Rozaneh Publishing.
- Lodge, David et al. (2010). *Theories of the Novel from Realism to Postmodernism*, translated by Hossein Payandeh, Tehran: Niloufar Publishing.
- Lotfi Aziz, Mohsen. (2013). *Postmodernism in the Works of Abu Torab Khosravi*. MA thesis, Bu-Ali Sina University, Faculty of Literature and Humanities. (In Persian).
- Malmir, T. (2013). A Deep Structural Analysis of Ketāb-e Virān by A. Khosravi. *Journal of Adab Pazhuhi*, 7(23), 67-95 (In Persian). Doi. 20.1001.1.17358027.1392.7.23.3.6
- Malmir, T., & Asadi Jozani, H. (2009). The Mythological Deep Structure in Rood-e Rāvi. *Journal of Adab Pazhuhi*, 2(6), 55-85(In Persian). Doi. 20.1001.1.17358027.1388.2.6.3.1
- Malmir, T and Asadi Jozani, H. (2010). Structural Analysis of Divan-e Somnath's Stories". *Pazhoheshname-ye Zaban va Adabiyat-e Farsi (Persian Language and Literature Research Journal)* 8: 113-146 (In Persian). Doi. 20.1001.1.17358398.1388.2.6.3.1
- McCaffery, L. (2002). *"Postmodern Fiction". In Postmodern Literature*. Translated by Payam Yazdanjoo. 3rd edition, Tehran: Nashr-e-Markaz."
- McHile, B. (2004). *From Modernism to Postmodernism in Literature in Modernism and Postmodernism in the Novel*, translated by Hossein Payandeh, Tehran: Rozaneh Publishing.
- Mir-Abedini, H. (2004). *One Hundred Years of Fiction Writing in Iran*, Tehran: Cheshmeh Publishing.
- Nejatzade Eidgahi, H., & Ghavam, A. (2021). Mystical Descriptions Analysis in Two Works of Avaz Parjebraeel and Rood Ravi by Abootorab Khosravi. *Islamic Mysticism*, 17(67), 9-26(In Persian). [20.1001.1.20080514.1400.17.67.2.0](https://doi.org/10.1001.1.20080514.1400.17.67.2.0).
- Nejatzade Eedgahi, H., & Ghavam, A. (2020). The modernist described in the works of Abootorab Khosravi. *Interpretation and Analysis of Persian Language and Literature Texts (Dehkhoda)*, 12(43), 171-194(In Persian). doi: [10.30495/dk.2020.672393](https://doi.org/10.30495/dk.2020.672393).
- Payandeh, H. (2004). *Modernism and Postmodernism in the Novel*, Tehran: Rozaneh Publishing.
- Pourmoradi, S., & Sadeghi Shahpar, R. (2019). Postmodern Ontology in the Novel Farhad's Body based on Brian McHale's Theory. *New Literary Studies*, 51(4), 45-65(In Persian). doi: 10.22067/jls.v0i0.81376
- Salimi, N. (2009). *Critique and Analysis of Abu Torab Khosravi's Works (Structural and Thematic Analysis*. MA thesis, Institute for Humanities and Cultural Studies, Research Center for Literature.

- Tadaioni, M. (2009). *Postmodernism in Iranian Fiction*, Tehran: Elm Publishing.
- Taslimi, Ali (2004). *Propositions in Contemporary Iranian Literature (Pre-Postmodern, Modern, Postmodern Fiction)*, Tehran: Akhtaran Publishing.
- Waugh, Patricia. (1993). *Metafiction: The Theory and Practice of Self-Conscious Fiction*, London: Routledge.

